

אל יצא איש ממקומו.

על תנועת הנפש בשבת.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף ב/א : משנה יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ כיצד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור: פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכניס בעל הבית חייב והעני פטור: פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהם פטורין פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכניס שניהם פטורין

תוספות שבת דף ב/א : יציאות השבת שתיים שהן ארבע - הקשה ריב"א דדיני הוצאות שבת היה לו לשנות גבי אבות מלאכות אחר פרק כלל גדול לקמן (דף עג). דהתם קתני אבות מלאכות מ' חסר אחת וקתני הוצאה לבסוף והוה ליה להתחיל כסדר בדברים דמיירי בערב שבת מבעוד יום כגון לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה אין שורין דיו וסמנין ואין צולין בשר ואחר כך במה מדליקין וכירה ובמה טומנין שהם דברים הנוהגים עם חשיכה ואחר כך במה בהמה ובמה אשה יוצאה דברים הנוהגים בשבת עצמו ושוב אבות מלאכות של שבת ודרך התנא לשנות כסדר זה כמו שמצינו בפסחים דמתחיל בליל י"ד ושוב ב"ד ושוב בשחיטת פסחים שהוא בין הערבים ואחר כך שונה מאכילת פסחים שהוא בלילה וכן ביומא מתחיל בז' ימים קודם יום הכפורים ואחר כך בערב יום הכפורים ואחר כך ליל יום כיפור ותיירץ דהוצאה חביבא ליה לאקדומי משום דממשנה זו שמעינן כמה דברים הוצאה והכנסה דעני ועשיר ודבעינן עקירה והנחה ושנים שעשואה פטורין וידו של אדם חשובה לו כד' על ד' וידו של אדם אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים ור"ת מפרש דדבר ההוה רגיל הש"ס לשנות תחילה.

שבת שאחרי החטא:

ספר בראשית פרק ג : וילאדם אמר פי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ אשר צויתוך לאמר לא תאכל ממנו ארוה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה כל ימי חייך: (יח) וקוץ ונדנדר תצמיח לך ונאכלת את עשב השדה: (יט) בוצעת אפיך תאכל לקחם עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת פי עפר אתה ואל עפר תשוב:

משנה מסכת שבת פרק ז : אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. הזרע. והחורש. והקוצר. והמעמר. הדש. והזרה. הבורר. הטוחן. והמרקד. והלש. והאופה. הגוזז את הצמר. המלבנו. והמנפצו. והצובעו. והטונה. והמסד. והעושה שני בתי נירין. והאורג שני חוטיין. והפוצע שני חוטיין. הקושר. והמתיר. והתופר שתי תפירות. הקורע על מנת לתפר שתי תפירות. הצד צבי. השוחטו. והמקשיטו. המולחו והמעבד את עורו. והמוחקו. והמחטכו. הפותח שתי אותיות. והמוחק על מנת לכתב שתי אותיות. הבונה. והסותר. המכבה. והמבעיר. המקה בפטיש. המוציא מרשות לרשות. הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת.

ספר בראשית פרק ב : ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: (ב) ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מקל מלאכתו אשר עשה: (ג) ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מקל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

רש"י על בראשית פרק ב פסוק ג : (ג) ויברך ויקדש - ברכו במן שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגלגולת ובששי להם משנה. וקדשו במן שלא ירד כלל בשבת. והמקרא כתב ע"ש העתיד:

שבת לפני החטא - שבת שבתון:

(1) ספר שמות פרק טז

וימדו בעמר ולא העדיף המרבה והממעיט לא העסיר איש לפי אקלו לקטו: (יט) ויאמר משה אלהים איש אל יותר ממנו עד בקר: (כ) ולא שמעו אל משה ויזתרו אנשים ממנו עד בקר ויבאו ויקצף עליהם משה: (כא) וילקטו אתו בבקר בבקר איש כפי אקלו וחס השמש וימס:

(כב) ויהי ביום הששי לקטו לקח משנה שני העמר לאחד ויבאו כל נשיאי העדה ויגידו למשה:

(כג) ויאמר אלהים הוא אשר דבר ידוד שבתון שבת קדש לידוד מקר את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ואת כל העדף הניחו לכם למשמרת עד הבקר: (כד) ויניחו אתו עד הבקר כאשר צוה משה ולא הבאיש ורמה לא היתה בו: (כה) ויאמר משה אקלהו היום כי שבת היום לידוד היום לא תמצאנהו בשדה: (כו) ששית ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו:

(כז) ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקט ולא מצאו: (כח) ויאמר ידוד אל משה עד אנה מאנתם לשמר מצותי ותורתי:

(כט) ראו כי ידוד נתן לכם השבת על פן הוא נתן לכם ביום הששי לקח יומים שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי: (ל) וישבתו העם ביום השביעי:

(1) אבן עזרא על שמות פרק טז פסוק כט - (כט) ראו - הטעם ראו זה המופת שיתן לכם השם. שיתברר לכם כי הוא צוה שתשבתו כאשר שבת במעשה בראשית. על כן הוא נותן שירד המן היום כפלים ממנהגו בכל יום:

זהר פרשת בשלה - כתיב (שמות טז כט) אל יצא איש ממקומו ביום השביעי, מהו ממקומו, תנינן, ממקומו, מההוא אתר דאתחזי למיהך, ורזא דמלה, דכתיב (יחזקאל ג יב) ברוך כבוד יהו"ה ממקומו, ודא איהו מקום, ודא איהו רזא דכתיב (שמות ג ה) כי המקום אשר אתה עומד עליו, אתר ידיעא איהו לעילא, וקרין ליה מקום, דאשתמודע ביה יקרא עלאה דלעילא, ובגין כך אזהרותא לבר נש, דהא מתעטרא בעטרא קדישא דלעילא, **דלא יפוק מיניה, דאי יפוק מפומיה מלולא דחול יפוק מניה, קא מחלל שבתא, בידי, בעבידתא כמה דאוקימנא, ברגלוי, למיהך לבר מתרי אלפינ אמין, כל אלין חלולא דשבתא איהו.**

שפת אמת בשלה.

שבו איש תחתיו כו' ביום השביעי. בזה"ק פי' תחת עול מלכות שמים. כי בש"ק מתגלה מלכותו ית' שהכל ממנו. והוא בחי' מקומו של עולם. שעש"ז נק' הקב"ה מקום. וזה אל יצא איש כו'. והנה יום ש"ק קדוש לה'. אף כי לכאורה השביעי מדרגה אחרונה מששת ימים הקודמים. אך היא הנותנת. שששת ימים עליונים במעלה. ולכך נתלבשו בעוה"ז בלבושים ובמלאכה גשמיית ג"כ. אבל בש"ק מתגלה בו הארת יום השביעי בעצמו. ולכך צריך לשבות מכל מעשה. רק להיות בטל לשורש החיים שהיא הארה עליונה. ו

שפת אמת ליקוטים - פרשת בשלה :

שבו איש תחתיו כו' ביום השביעי. בזה"ק פי' תחת עול מלכות שמים. כי בש"ק מתגלה מלכותו ית' שהכל ממנו. והוא בחי' מקומו של עולם. שעש"ז נק' הקב"ה מקום. וזה אל יצא איש כו'. והנה יום ש"ק קדוש לה'. אף כי לכאורה השביעי מדרגה אחרונה מששת ימים הקודמים. אך היא הנותנת. שששת ימים עליונים במעלה. ולכך נתלבשו בעוה"ז בלבושים ובמלאכה גשמיית ג"כ. אבל בש"ק מתגלה בו הארת יום השביעי בעצמו. ולכך צריך לשבות מכל מעשה. רק להיות בטל לשורש החיים שהיא הארה עליונה. וכ"כ בזה"ק יתרו מיני' מתברכין שיתא יומין. וכ' שבת לא יהי' בו. כיון דלא אישתכח מנא כו' מה ברכתא כו' ע"ש. והתירוץ כנ"ל כי ש"ק לא שייך הכנה גשמיית. וחול מכין לשבת. ושבת נותנת ברכה לכל ימי החול. שיוכלו להתדבק בימים העליונים בשורשם ע"י יום השביעי כנ"ל. וזהו ויברך ויקדש שנותן ברכה ודביקות לכל הימים כנ"ל: ראו כי ה' נתן כו' שבו איש תחתיו, נראה לי לפרש תחתיו של ה', והיינו הפירוש סוכת שלום, וזה אל יצא ממקומו כמו שכתוב ברוך כבוד ה' ממקומו, שוב מצאתי קצת בזה"ק

(109-110) שפת אמת ספר שמות - פרשת תשא - שנת [תרנ"ז]

שבת שבתון פרש"י מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי. פי' שלא יהי' המנוחה במקרה ולשעה. רק שיעשה באדם רשימה נשאר לעד. ורמז שבתון שיהי' כל האדם נמשך אחר השבת שיהי' בו בעצמו בחי' השבת ושבתון פועל יוצא. שהשבת נותן שבתיה ומנוחה לנפשות בני". ועל זה כ' ה' נותן לכם השבת כו' שבו איש תחתיו. פי' תחתיו של השבת. ובאמת לזה צריכין סייעתא דשמיא להיות דבוק אל השבת שהוא קודש ולמעלה מהטבע. וע"ז אמרו חז"ל לדעת הנותן מתנה צריך להודיעו כו'. שהקב"ה נתן גם זה הדעת שיהיה לבני" דביקות במתנת השבת. ולכן יורד נשמה יתירה שבכח זו הנשמה נוכל להתדבק בקדושת השבת:

(392) ספר שם משואל פרשת ויקהל - שנת תרע"ג

ויש לפרש שזהו ענין שבת שבתון היינו שביתה שבשבתה, פירוש ששבת מהשביתה, היינו שלא ירגיש כלל שעשה דבר מה והחזקת טובה לנפשו שהשליך ממנו כל טרדת העולם ומלאכותיו. וזהו שפירש"י בעשרת הדברות כשתבא שבת יהי' בעיניך כאילו כל מלאכתך עשוי' שלא תהרהר אחר מלאכה, ואין הפירוש שישקר בעצמו וידמה בעיניו ששדהו כבר חרוש וזרוע כי לא לפניו חנף יבוא, אלא הפירוש הוא באשר שבת הוא יומא דנשמתא מעין עולם הבא, ורצונו יתברך שישראל יתענגו על ה', יהי' בטל לרצונו יתברך באמת ויתענג כ"כ בעונג שבת על ה' עד שכל עניני עוה"ז אינם שוין בעיניו לכלום, כענין שאמר הכתוב (שיה"ש ח) אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה וגו', וכאילו הוא בעולם הנשמות שאין בו צורך למלאכה, כעין שאמר הכתוב (תהלים ע"ג) מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ. וכל זה מחמת תכלית הביטול שאין לו שום מציאות בפ"ע. הגם שקשה בעיני איש פשוט לצייר זה ולרבה עוז בנפשו לזכות למדה זו, אך באשר כך היא המצוה, שוב המצוה עצמה נותנת כח לזה.

ור"ת מפרש דדבר ההוא רגיל הש"ס לשנות תחילה.